

Matei Vișniec

Cronica realităților tulburătoare

(sau despre lumea contemporană
în fața marilor decizii)

POLIROM
2019

Cuprins

O viață dedicată cuvintelor	5
Geopolitică în mișcare	
După comunism, jurnalism	11
Europa și „uciderea fiilor“	15
Votul diasporei: un calvar al aşteptării care se repetă	19
Este, oare, România o țară „normală“ în Europa?	23
Diaspora românească: prețul ridicat al „reuşitei“	27
Balcanizare și pavlovizare	31
„De ce trăim aşa de prost noi, cei care am cîştigat războiul?“	35
Românii în Europa: o experiență istorică fără precedent	38
Douăsprezece alerte legate de Europa	42
Imigrația ca tragedie morală a Europei	46
De la <i>explozia demografică</i> la <i>bomba migratorie</i>	49
Migrant sau imigrant? O ciocnire ideologică	52
Dreptul europenilor la eroare	56
Brexitul haotic și dreptul la diversitate	60
Virulența antisemitismului în Franța	64
Reinventarea democrației pe lista marilor urgențe	68
Și dacă pe o parte dintre deputați i-am trage la sorți?	72
Ce poate face literatura pentru Europa?	76

Migrații culturale în Europa festivalurilor	80
Europa în fața riscului de a-și pierde suveranitatea	84
Zile de pace într-o Europă care se pregătește de război	88
Despre cum mor democrațiile	92
Notre-Dame arde: ce mesaj pentru Europa?	96
Este posibilă o Republică europeană?	100
Rivalitatea franco-germană la temelia Europei	104
„O Europă durabilă, un viitor durabil“	108
Când Europa se va trezi... colonie economică a Chinei	112
<i>Package mediatic</i>	116
Plecați fără să plătiți	119
Religia capitalistă	122
Ultracapitalismul – toxic pentru umanitate	125
Îndoctrinarea în orînduirea comercială	129
Binecuvîntarea telefoanelor mobile	134
Țări nefericite	137
Brazilia – atât de aproape de Europa prin problemele ei	140
Venezuela, epicentrul unei noi crize mondiale	144
Algeria înselată de democrație: o lecție dată Europei	148
Dictatorii și indecența mediatică	152

Încotro se îndreaptă Franța?

Cel mai mare „furt“ din istoria omenirii	157
Bulevardul cel mai bogat din lume	161
Aventura pariziană a familiei Stein	165
Integrismul catolic și teatrul	169
Un muzeu intinerant	173
Un mister numit Ioana d'Arc	177
Cum am devenit francofil	181
Fericit în Franța	185

Gastronomia – tezaur național în Franța	188
Comparații.	192
<i>La rentrée</i>	195
Un popor pesimist	200
Vacanță și cultură	203
Cînd guvernele se formau în cafenele.	206
Cartea și orașul.	209
Parisul vara	212
Leonardo da Vinci – spirit tutelar al Europei.	216
<i>The Artist</i> – film francez?	220
Doi mari artiști români la Paris	224
Maramureș la poale de Luvru	228
Dreptul la continuitate istorică	231
Notre-Dame d'Europe (jurnalul a două zile de coșmar: 15-16 aprilie 2019)	235
Tunelul de sub Marea Mânecii: povestea unui simbol.	246
O sută de ani de <i>declinism</i>	250
Islamо-stîngiștii: noii „idioți utili“ ai Europei Occidentale.	254
Provența – laborator estival al identității europene . . .	257
Salvador Dalí – Avida Dollars	261
Carnaval la Paris.	264

Călătorii

Devine turismul o calamitate planetară?	269
Provența la modă.	273
Călătorie pe Insula Ios	276
Cernăuți, o formă de nostalgie	287
Veneția – decadență durabilă	291
Călătorie în Norvegia	295
Fascinația Nordului.	299
Alecsandri la Avignon.	303
Bălcescu la Palermo	306

Viena iarna	309
Arizona	312
Pe urmele lui Fellini la Rimini	315
Călătorie la Tokyo	319
Cînd Antichitatea renaște la Atena	322
Efectul Bilbao	325
Pelerinaj la casa lui Shakespeare	329
Umbra lui Van Gogh în Provența	333
Oglinzi ale nostalgiei europene în America Latină . . .	336
Ciclopul care aruncă stînci	340

Cărți și ecouri

Soljenițîn: întrebări care continuă să ne frămînte	347
O carte despre tinerețea lui Stalin	351
Tentația izolării de lume	355
Să învățăm să rîdem	358
Cioran în colecția „Bibliothèque de la Pléiade“	362
Dicționare insolite	366
O istorie a virilității	370
Povestea unui mare roman	373
O viață dedicată lui Victor Hugo	377
Un autor care trebuie citit la 17 ani	381
Putere și literatură	384
Un bufon numit Céline	388
Cînd un mare poet francez scria ode pentru Stalin . . .	393
Fotbalul și scriitorii	397
Cultura <i>manga</i>	400
De ce avem tendința de a nu vedea partea plină a paharului	404
Fenomenul Beigbeder	408
Ariane Chemin, <i>Fleurs et couronnes. Six enterrements</i> – sau farmecul discret al înmormîntărilor	411
Dictatorii și femeile	415
Biblioterapia	418

Amintiri și note literare

Întrebarea este prost pusă, necesită un răspuns.....	423
Cenaclul tinereții mele lunediste.....	442
Caragiale, universal și necunoscut.....	448
Rîndul trei, locul nouă.....	452
Traian Rotaru, un mentor rădăuțean	458
Iluzia de a îmbătrâni frumos	462
Cum vorbesc celebritățile	467
Fantomele artiștilor în cafenelele Europei	471
Prietenii mei japonezi.....	475
Poezia infinită a Japoniei	479
A fi rege și a fi cerșetor	482
Trei utopii	485
Cînd „da“ spus de două ori devine „nu“.....	490

Cel mai mare „furt“ din istoria omenirii

Franța este, de multă vreme, primul laborator protestatar al Europei. Nici o altă țară nu se poate lăuda cu un șir mai mare de revolte, de revoluții și de mișcări contestatare. Unele dintre ele au avut rezonanțe mondiale, cum au fost Revoluția din 1789, Revoluția din 1848 sau revoltele studențești din 1968. Scenă de frământări și dezbatere intense, Parisul continuă să inspire, iar uneori să stupefieze întreaga Europă și chiar întreaga umanitate, mai ales cînd protestele deraiază și au loc înfruntări cu poliția pe Champs-Élysées. Mediile de informare știu să amplifice uneori spectacolul și să dea impresia că întregul Paris este în flăcări numai pentru că ard cîteva mașini, o bancă sau o cafenea celebră de pe cel mai „frumos bulevard din lume“.

Revolta „vestelor galbene“ de la sfîrșitul anului 2018 și începutul anului 2019 se înscrie în această lungă serie contestată, deci nu este o noutate. Ea a marcat spiritele mai degrabă prin originalitatea ei: manifestanții au adoptat un fel de „uniformă“, vesta galbenă a automobilistului simbolizînd o situație de urgență. Poate că marele merit al acestei revolte populare este faptul că a suscitat o discuție în sfîrșit serioasă legată de modelul ultraliberal, de excesele și de limitele sale, precum și de inegalitățile insuportabile pe care le generează. O altă noutate este că, în paralel, două

milioane de persoane au semnat o petiție pentru a da în judecată statul francez sub acuzația de inacțiune în materie de protecție a mediului înconjurător. Două *ofensive* pe două fronturi care au legătură între ele.

În ianuarie 2019, Parisul a cunoscut și un fel de atmosferă de carnaval social: „vestele galbene“ au manifestat într-o sămbătă, cum o făceau de unsprezece săptămâni, dar au ieșit pe străzi și oameni purtând niște eșarfe roșii, de fapt francezi care se săturaseră de agitațiile violente ale vestelor galbene și care doreau să apere democrația. Dar cea mai importantă mobilizare a fost, în același timp, cea a militanților ecologisti. Aceștia au ieșit în stradă fiind exasperați de orbirea generală a statelor și a responsabilitilor politici în fața urgenței climaterice. Această ultimă categorie de protestatari a transmis un mesaj grav, neliniștitor, valabil pentru întregul mapamond: nici democrația și nici libertatea, nici liberul schimb și nici cultura, nici revoluțiile digitale și nici ideea de civilizație nu vor mai avea nici un sens în ziua în care planeta va fi total secătuită de resurse, oceanele transformate în pubele, iar aerul irrespirabil.

În ultimii zece ani s-au multiplicat considerabil semnalele de alarmă legate de dezastrul ecologic pe care îl provoacă modelul de producție și de consum adoptat peste tot pe planetă. Sute de experți, sute de vedete mediatice și ale lumii culturale, mii de oameni de știință, mulți deținători ai Premiului Nobel, diversi responsabili politici cât de cât cunoscuți, chiar și șefi de întreprinderi au semnat zeci și zeci de petiții, de scriitori deschise și de avertismente legate de schimbările climaterice care amenință însăși existența omului pe Pămînt. Absolut nici una din aceste inițiative nu a provocat însă vreo *revoluție* la nivel decizional și comportamental.

Cei peste două milioane de francezi care au semnat însă, în răstimp de numai o lună, la sfîrșitul anului 2018, petiția numită „Afacerea secolului“, speră să creeze jurisprudență. Ei pornesc de la ideea simplă, de bun-simt că nonasistența unei persoane aflate în pericol este un delict. În aceeași logică, un guvern care nu acționează pentru salvarea mediului înconjurător aflat în pericol se plasează într-o situație de delict. Organizațiile aflate la originea acestei petiții s-au bucurat de un sprijin excepțional și cred că întreaga Europă și întreaga lume ar avea de cîștigat dacă Franța ar reuși o primă breșă juridică, astfel încît acuzația de pasivitate față de dezastru ecologic să poată funcționa ca argument juridic.

La ediția din 2019 a Forumului economic de la Davos, adevărata vedetă a fost o adolescentă de 16 ani, Greta Thunberg, care a început în țara ei, Suedia, o mișcare „grevistă“ originală. În fiecare vineri, ea absenta de la cursuri în semn de protest față de modul în care adulții, prin incapacitatea lor de a inventa alt model economic, desfigurează planeta, poluează solurile și apele, provoacă dispariția a mii de specii de plante și animale și generează o creștere anormală a temperaturii din cauza activităților industriale și comerciale. Rețelele de socializare au transformat-o pe Greta Thunberg într-un purtător de cuvînt internațional al unei generații care le reproșează adulților un incredibil furt de viitor. Adolescenta de 16 ani îi avertizează pe adulți că sunt responsabili juridic pentru faptul că, prin distrugerea mediului înconjurător, comit un furt gigantic, inimagineabil în urmă cu cîteva decenii. Mai precis, adulții de azi le fură viitorul celor care vor deveni adulți peste cîteva decenii.

Pentru moment pe planetă nu există nici un tribunal susceptibil să accepte o plîngere pentru „furt de viitor“,

dar cele două inițiative, cea din Franța și cea a tinerei suedeze, ar putea deschide calea unui astfel de instrument judiciar.

Franța, care a găzduit în 2015 la Paris o importantă conferință internațională pe marginea schimbărilor climatice, a încercat să-și asume un fel de rol de lider mondial în materie de inițiative în favoarea mediului înconjurător. Dacă în mod concret Franța nu a reușit să convingă în acest rol (de exemplu, nu a renunțat radical la pesticide), ea a reușit totuși să distileze niște *idei* interesante. Una dintre ele ar consta în reorganizarea tuturor ministerelor și a întregii activități economice și umane în jurul unui superminister al ecologiei. Aceasta din urmă, prin avizul unor experți având argumente incontestabile, ar urma să aprobe proiectele tuturor celoralte ministerie numai dacă aceste proiecte respectă criteriile legate de protecția mediului înconjurător. Un astfel de minister s-ar mai putea numi *de protecție a viitorului*. Autorizînd numai investițiile, șantierele și inițiativele care țin cont de dreptul celor nenăscuți încă de a trăi într-un univers respirabil, un astfel de *centru de control* al activităților umane ar însemna efectiv o revoluție în materie de luare a deciziilor.

Un astfel de scenariu pare, pentru moment, utopic, încrucișat lobby-urile industriale, extrem de puternice și dispunînd de ramificații multiple, nu au decît obiective și interese pe durate scurte. Viteza cu care se îndreaptă societatea risipei spre prăpastie începe să provoace însă revolte pline de imaginație, benefice pentru viitorul celor nenăscuți încă.

(*Dilema Veche*, nr. 780, 31 ianuarie – 6 februarie 2019)

Bulevardul cel mai bogat din lume

Despre bulevardul Champs-Élysées se spune că este cel mai *frumos* din lume. La nici 200 de kilometri de Paris există însă un altul despre care se spune că este cel mai *bogat* din lume. Cei doritori să-l descopere trebuie să meargă în orașul Épernay, din regiunea Champagne-Ardenne. Situat pe malul Marnei, înconjurat de dealuri ale căror pante nesfîrșite sunt tapetate cu vii, orașul ascunde în centrul său o comoară: 200 de milioane de sticle de șampanie. Toate aceste sticle stau culcate pe rafturi speciale și își așteaptă cuminti vizitatorii și cumpărătorii într-un imens labirint de pivnițe dintre care unele sunt săpate la 40 de metri adâncime. Orașul Épernay este mîndru de lumea sa subterană și mai ales de o lungă arteră unde s-au instalat de multă vreme cei mai faimoși producători de șampanie din regiune. Cine trece pe Avenue du Champagne intră de fapt într-o lume fascinantă în care istoria Franței se întâlnește cu istoria acestui vin special care a marcat obiceiurile tuturor locuitorilor de pe planetă.

Nu există practic țară unde să nu fie exportată această băutură miraculoasă, devenită un simbol al tuturor sărbătorilor noastre. Să încercăm o singură clipă să ne imaginăm cum ar arăta lumea fără șampanie... Mult mai săracă, fără îndoială. Dacă de Anul Nou, cu ocazia diverselor aniversări sau la un vernisaj nu am

deschide o sticlă de şampanie, sărbătorile și momentele festive nu ar avea același gust. Franța a dat întregii planete un fel de elixir asociat cu ideea de festivitate, de excelență, de deliciu, de lux la îndemîna tuturor. Şampania este mai mult decât o băutură, este o stare de spirit, o ceremonie. Extragerea dopului, de exemplu, ce moment de suspans și ce codificare gestuală! Pentru a onora şampania au fost inventate sticle speciale și pahare speciale...

Regiunea Champagne-Ardenne este vizitată anual de 500.000 de turiști. Dacă toate pivinile pe care le adăpostește în măruntaiele ei ar putea fi puse cap la cap, s-ar putea crea un tunel lung de 200 de kilometri. În total, în acest seif subteran dorm un miliard de sticle de şampanie, o provizie solidă pentru momentele de euforie ale tuturor pămîntenilor.

Rătăcind anul acesta de colo colo prin regiunea Champagne-Ardenne am întîlnit tot felul de producători dintre care unii extrem de pasionați de meseria lor și dispuși să vorbească ore și ore despre arta producerii acestui vin. Nici unul nu părea afectat de criza economică, dimpotrivă, toți păreau debordați de amplificarea cererii... Din punctul lor de vedere, mondializarea este o mană cerească, iar avântul economic al unor țări precum China, India sau Brazilia înseamnă sute de milioane de noi consumatori de şampanie, altfel spus, de oameni care își ameliorează condițiile materiale și vor să se bucure de viață, deci inclusiv de şampanie. Un astfel de producător îmi explică un lucru simplu, pe care de fapt nu-l știam: cum se deschide *cu adevărat* o sticlă de şampanie. Sigur, spune el, putem să agităm, să expulzăm dopul și să ne bucurăm de explozia de spumă. Un adevărat profesionist însă ține mâna stîngă strîns fixată în jurul dopului și nu rotește dopul,